

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

**„STAVOVI STUDENATA UNIVERZITETA U BEOGRADU O
PREDUZETNIŠTVU MLADIH U REPUBLICI SRBIJI“**

Autori izveštaja:

Aleksandar Somer

Katarina Arsić

Nevena Govedarica

Kristina Nikolić

Miloš Pavković

Lazar Subotić

Marko Todorović

Beograd, mart 2018. godine

Sadržaj:

Apstrakt	3
Metodologija istraživanja	4
Rezultati	5
Aktivnosti studenata i obaveštenost o preduzetništvu	5
Kriterijumi pri pokretanju sopstvenog biznisa i stečeno obrazovanje	6
Sagledavanje ambicija studenata prilikom zapošljavanja	6
Pokretanje sopstvenog biznisa, uticaj društvenih faktora i problem nezaposlenosti	7
Pokretanje privatnog biznisa u maloj sredini i usklađenost obrazovnog sistema sa tržištem rada	9
Približavanje Evropskoj uniji i povećanje životnog standarda	10
Podsticaj od strane države i upoznatost studenata sa republičkim fondovima	11
Zaključak	12

Apstrakt

Razvoj omladinskog preduzetništva predstavlja jedan od ključnih elemenata smanjenja hronične nezaposlenosti mladih u Srbiji kao i instrument uključenja mladih u privredne tokove. Pre više od godinu dana mediji su objavili vest da je Srbija prva u regionu po stopi iseljavanja mladih i obrazovanih ljudi - takozvanom „odlivu mozgova“, a druga u svetu. Ovaj problem je dostigao veće razmere jedino u Gvineji Bisao. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) je 2016. godine došla do zabrinjavajućeg podatka da je Srbiju u 2014. godini, pretežno iz ekonomskih razloga, napustilo 58 000 ljudi, od kojih čak 70% čine mladi.¹ Stopa nezaposlenosti, prema navodima Nacionalne službe za zapošljavanje, u martu 2017. godine, iznosila je 31.2%, što je skoro dvostruko više od evropskog proseka, koji iznosi 18.5%.² Svaka peta mlada osoba uzrasta od 15 do 24 godine pripada tzv. „NEET“ kategoriji – nije zaposlena, nije u sistemu obrazovanja, ne usavršava se.³

Da bi se ovi statistički podaci ublažili potrebno je dublje istražiti ovaj problem, prvenstveno problem manjka preduzetničkog duha kod mladih, jer se smatra da bi upravo to popravilo sadašnju lošu ekonomsku situaciju. Jedan od bitnih i neophodnih elemenata kako bi se mladi osmelili u pokretanju sopstvenog biznisa je svakako radno iskustvo. Usvajanje Zakona o dualnom obrazovanju u novembru 2017. godine predstavlja jedan od načina da i oni koji pohađaju nastavu u srednjim stručnim školama steknu i radno iskustvo paralelnim učenjem, i radom kod poslodavca u istoj struci.⁴ Na osnovu Zakona o mladima, usvojenog 2011. godine, Vlada Republike Srbije je tokom 2015. godine donela i Nacionalnu strategiju za mlade za period od 2015. do 2025. godine, koja ima za cilj intenziviranje učešća države u radu sa mladima, podsticanje njihovog aktivnog učešća u društvu na svim nivoima i razvijanje preduzetničkog duha.⁵

Rezultati istraživanja koje je Centar za međunarodnu javnu politiku sproveo na nivou Univerziteta u Beogradu o preduzetništvu mladih, njihovoj informisanosti, stavovima i procenama, pokazali su kako mladi ljudi gledaju na pokretanje sopstvenog biznisa i koje su to najveće prepreke koje ih na tom putu čekaju.

Istraživanje je ukazalo na veliki broj problema uočenih od strane mladih, a koji, pritom, otvaraju veliki broj pitanja koja se moraju istražiti i na koja se mora odgovoriti kako bi se postigao napredak i unapredio preduzetnički duh.

¹<http://serbianmonitor.com/en/society/38985/serbia-31st-the-world-migration/>

²http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/7/7247_bilten_nsz_03_2017_-_broj_175.pdf

³<http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Analiza%20rezultata%20istra%C5%BEivanja%20o%20potrebama%20potencijalnih%20i%20postoj%20e%20C4%87ih%20mladih%20preduzetnicima%20u%20RS.pdf>

⁴<https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-dualnom-obrazovanju.html#>

⁵http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/attachments/article/389/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf

Metodologija istraživanja

Istraživanje na temu „Stavovi studenata Univerziteta u Beogradu o preduzetništvu mladih u Republici Srbiji“ je sprovedeno na 30 fakulteta u sastavu Univerziteta u Beogradu, lociranih na teritoriji Grada Beograda, na uzorku od 1 200 ispitanika. Ispitanici su odgovarali na anketni upitnik koji se sastojao od 18 pitanja otvorenog, zatvorenog i mešovitog tipa. Istraživanje je rađeno metodom F2F (*face to face*) od strane anketara, koji su ujedno i članovi Centra za međunarodnu javnu politiku.

Istraživanje je sprovedeno u periodu od 6. novembra do 4. decembra 2017. godine, dok je obrada podataka, putem specijalizovanog programa SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*), odrađena u periodu od 5. do 10. decembra 2017. godine.

Celokupni projekat istraživanja, od definisanja problema, postavljanja hipoteza i izrade upitnika, do anketiranja ciljne grupe, obrade podataka i izrade izveštaja je u potpunosti sproveo Sektor za istraživanje javnog mnjenja Centra za međunarodnu javnu politiku. U samom procesu realizacije istraživanja učestvovalo je 27 članova Centra za međunarodnu javnu politiku, od kojih je sedmoro njih, u okviru Sektora za istraživanje javnog mnjenja, vršilo funkciju podkoordinatora istraživanja.

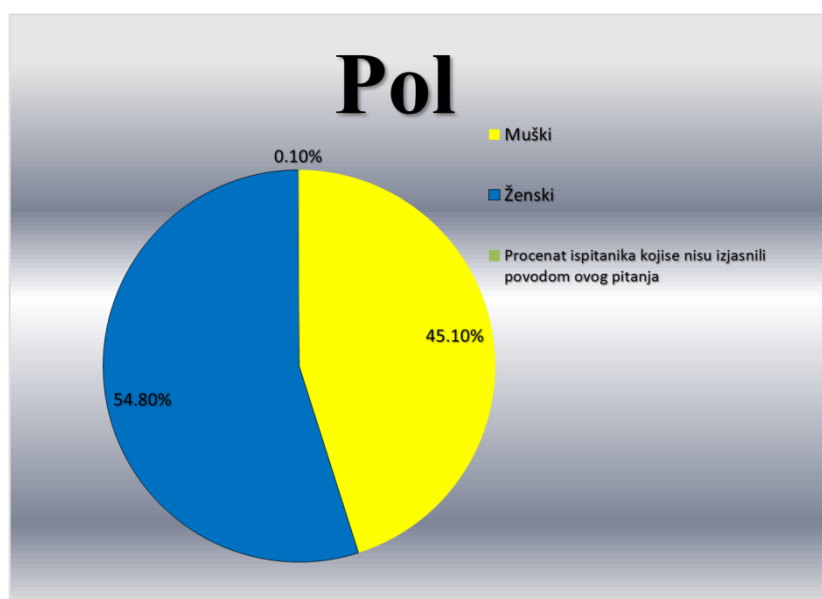
Ciljevi istraživanja bili su:

- Sagledavanje parametara na osnovu kojih studenti grade svoj stav prema preduzetništvu i neformalnom obrazovanju mladih;
- Utvrđivanje stavova studenata o pokretanju sopstvenog biznisa u Republici Srbiji;
- Sagledavanje opšteg ekonomskog stanja u državi;
- Sagledavanje tržišta rada i usklađenost istog sa obrazovnim sistemom u Srbiji;
- Sagledavanje stavova studenata o uticaju eventualnog ulaska Srbije u Evropsku uniju na preduzetničku klimu u državi.

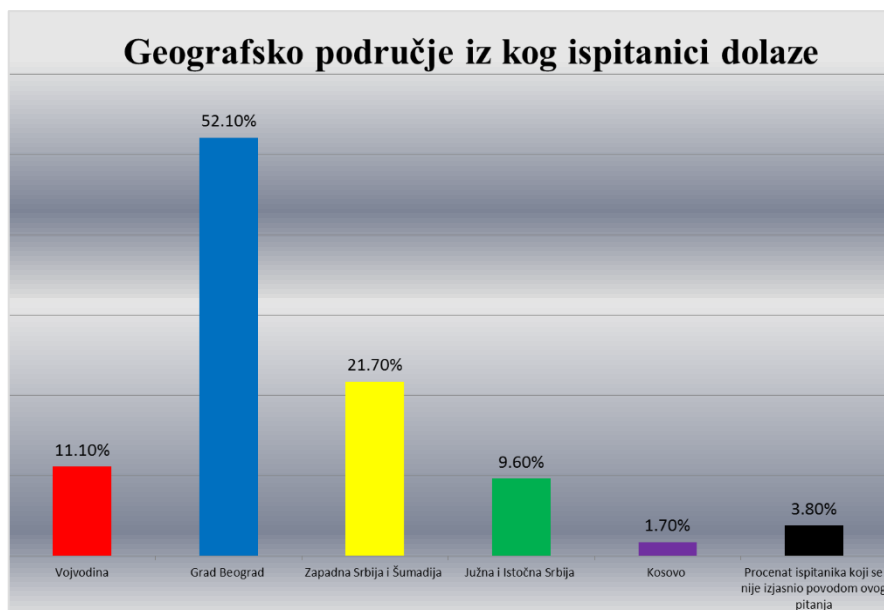
Uzorak i socio-demografske karakteristike ispitanika

Istraživanje „Stavovi studenata Univerziteta u Beogradu o preduzetništvu mladih u Republici Srbiji“ sprovedeno je na 30 fakulteta Univerziteta u Beogradu, lociranih na teritoriji Grada Beograda, sa ukupno 1 200 uzoraka. Od ukupnog broja ispitanika, 54.8% je ženskog pola, a 45.1% je muškog pola, dok 0.1% ispitanih studenata nije odgovorilo na pitanje o polnoj pripadnosti.

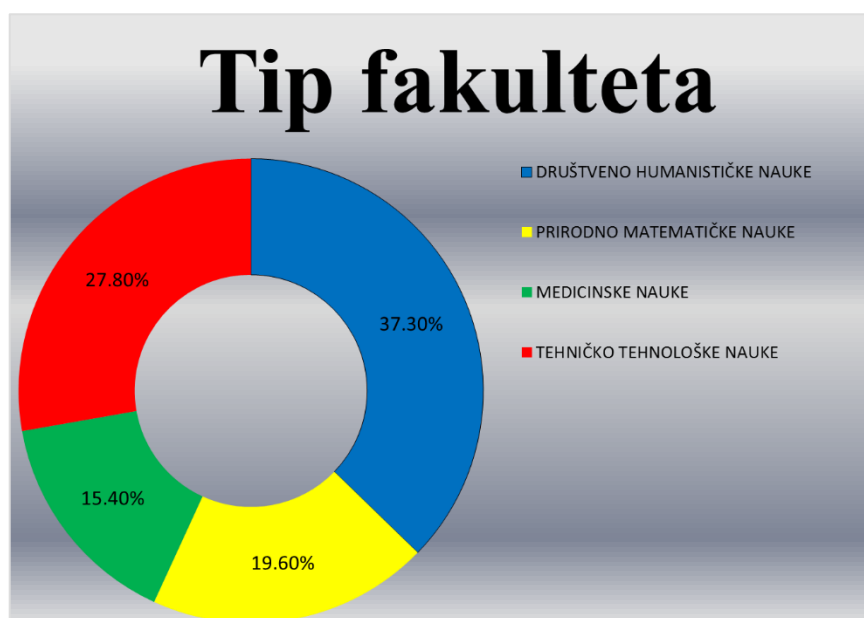
Grafikon 1.0

Studenti su, takođe, stratifikovani prema kriterijumu geografskog područja iz kojeg dolaze. Više od polovine anketiranih studenata izjavilo je da dolazi iz Beograda (52.1%), dok preostali deo ispitanih dolazi iz nekog drugog područja Republike Srbije: 21.7% je iz Zapadne Srbije i Šumadije, 11.1% je iz Vojvodine, 9.6% je iz Južne i Istočne Srbije, 1.7% studenata je sa prostora Kosova i Metohije. O geografskom području se nije izjasnilo 3.8% ispitanih.

Grafikon 2.0

Od ukupnog broja ispitanih, 37.3% studira društveno-humanističke nauke, 27.8% tehničko-tehnološke nauke, 19.6% prirodno-matematičke nauke, 15.4% medicinske nauke, od čega je na prvoj godini studija 23.1% ispitanih, drugoj 25%, trećoj 25.9%, četvrtoj 14.5%, dok je 11.2% studenata odgovorilo da nije na osnovnim studijama. Procenat onih koji nisu odgovorili na ovo pitanje iznosi 0.3%.

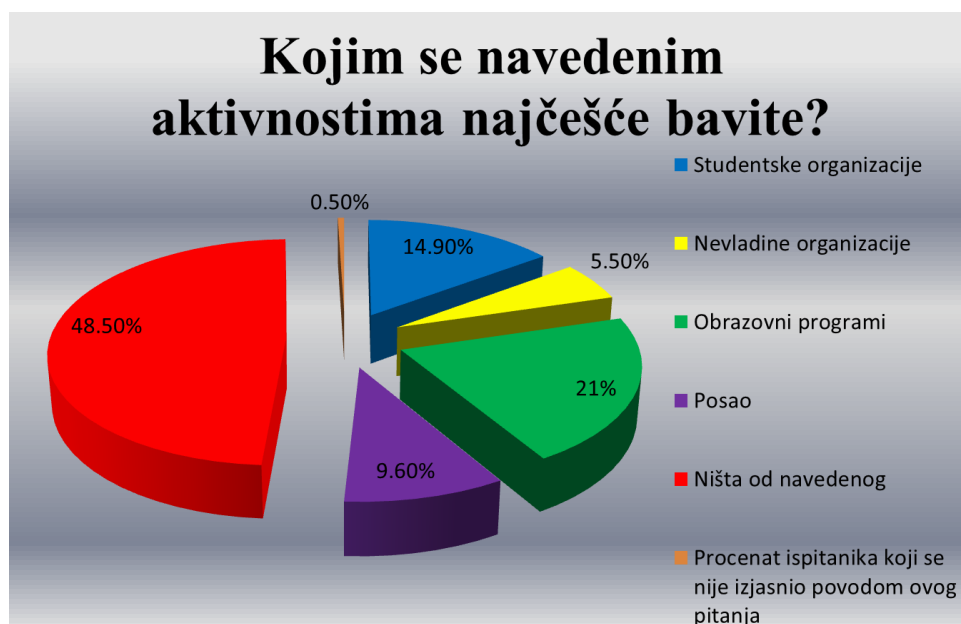
Grafikon 3.0

Aktivnosti studenata i obaveštenost o preduzetništvu

Kojim se navedenim aktivnostima najčešće bavite?

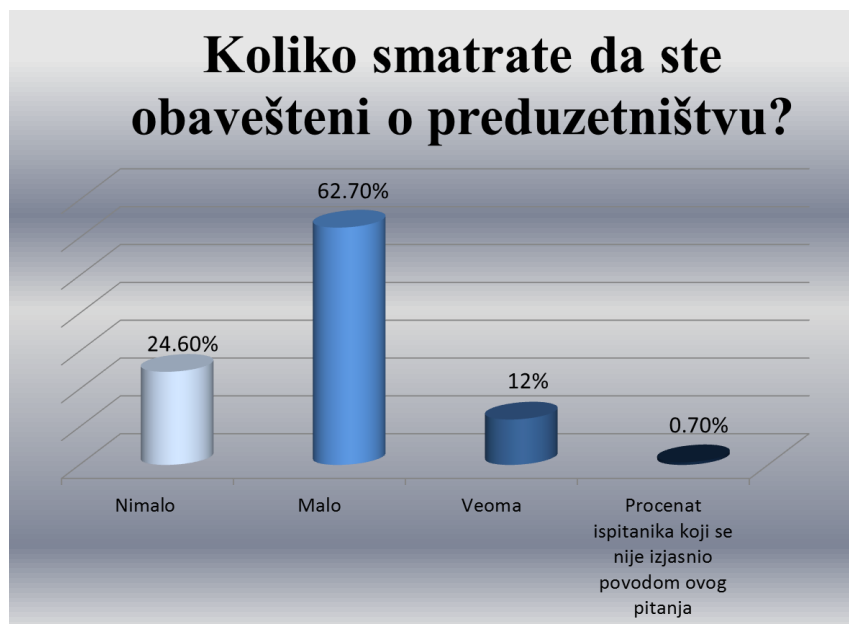
Analiza je pokazala da je 21% ispitanih deo nekog obrazovnog programa, 14.9% je u nekoj od studentskih organizacija, 5.5% je u nekoj od nevladinih organizacija. Veliki broj studenata (48.5%) izjavio je da se ne bavi nijednom od ponuđenih aktivnosti, a 0.5% nije odgovorilo na pitanje, što može ukazivati na nezainteresovanost ili neobaveštenost studenata o pomenutim organizacijama. Zaposleno je svega 9.6% ispitanih.

Grafikon 4.0

Koliko smatrate da ste obavešteni o preduzetništvu?

Jedan od ciljeva istraživanja bio je ispitati upućenost mladih ljudi u oblast preduzetništva, s obzirom na to da im odgovarajuća znanja omogućavaju lakše snalaženje u oblasti poslovanja i daju dobru osnovu za eventualno pokretanje ličnog biznisa. Rezultati ukazuju da su studenti jako malo informisani o preduzetništvu (62.7%), dok je 24.6% ispitanika izjavilo da ne zna ništa o preduzetništvu. Određeni broj studenata (12%) izjavio je da je veoma upućen u preduzetničke programe, a 0.7% nije odgovorilo na pitanje. Rezultati ukazuju da studenti uglavnom ne razmišljaju o ovom načinu sticanja zarade. Razlozi za to su brojni i ne možemo se ograničiti samo na jedan: nedovoljno promovisanje ove sfere rada, demotivisanost opštom ekonomskom situacijom u zemlji, nedostatak početnog kapitala i obeshrabrenost, kao i nezainteresovanost za rad u privatnom sektoru.

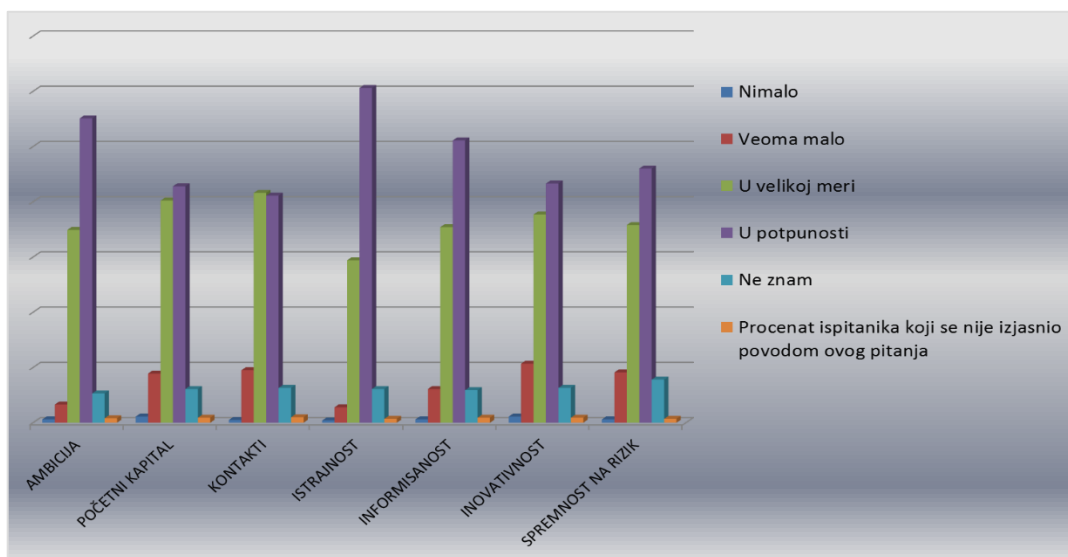
Grafikon 5.0

Kriterijumi pri pokretanju sopstvenog biznisa i stečeno obrazovanje

Šta smatrate da je neophodno pri pokretanju privatnog biznisa?

Studenti su svesni da je za pokretanje sopstvenog biznisa potrebno sadejstvo svih navedenih faktora, a to su: ambicija, početni kapital, kontakti, istrajnost, informisanost, inovativnost i spremnost na rizik. To se najbolje vidi po tome što odgovor „nimalo“ ni kod jednog faktora ne prelazi više od 1,1% ispitanika, kao što ni odgovor „veoma malo“ nigde ne prelazi više od 11%.

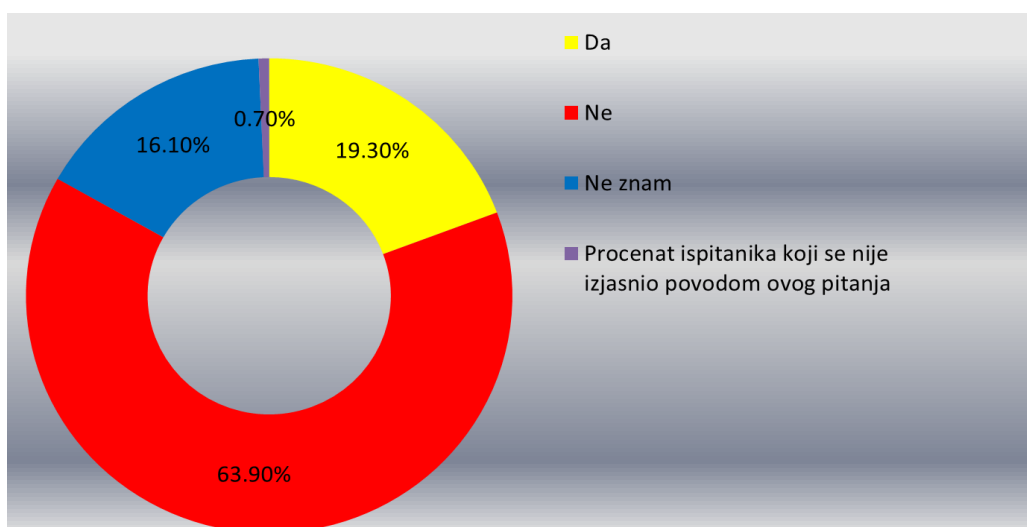
Nasuprot tome, kod svih navedenih stavki preovlađuje mišljenje da je upravo taj faktor „u potpunosti“ neophodan, sa izuzetkom kontakata, za koje najveći broj studenata (41,6%) smatra da je neophodan „u velikoj meri“. Prema mišljenju studenata, pri pokretanju sopstvenog biznisa najveću ulogu igra istrajnost (60,6%), a potom: ambicija (55,1%), informisanost (51,1%), spremnost na rizik (46%), inovativnost (43,3%) i početni kapital (42,8%).

Grafikon 6.0

Da li smatrate da je stečeno obrazovanje na fakultetu dovoljno za pokretanje sopstvenog biznisa?

Na pitanje da li je znanje stečeno na fakultetu dovoljno za pokretanje sopstvenog biznisa, značajna većina studenata (63,9%) negirala je dovoljnost fakultetskog znanja. Dalje, 19,3% veruje da je znanje usvojeno na fakultetu dovoljno, dok 16,1% studenata nema stav o navedenom pitanju. Manje od 1% ispitanika (0,7%) nije odgovorilo na postavljeno pitanje. Preovlađujući negativan odgovor studenata može svedočiti, s jedne strane, o nezadovoljstvu studenata ponuđenim nastavnim sadržajima i nedostatku tržišne orijentisanosti gradiva i, s druge strane, o izgrađenoj svesti studenata da je pored fakulteta neophodna i samoinicijativa u vidu neformalnog obrazovanja.

Grafikon 7.0

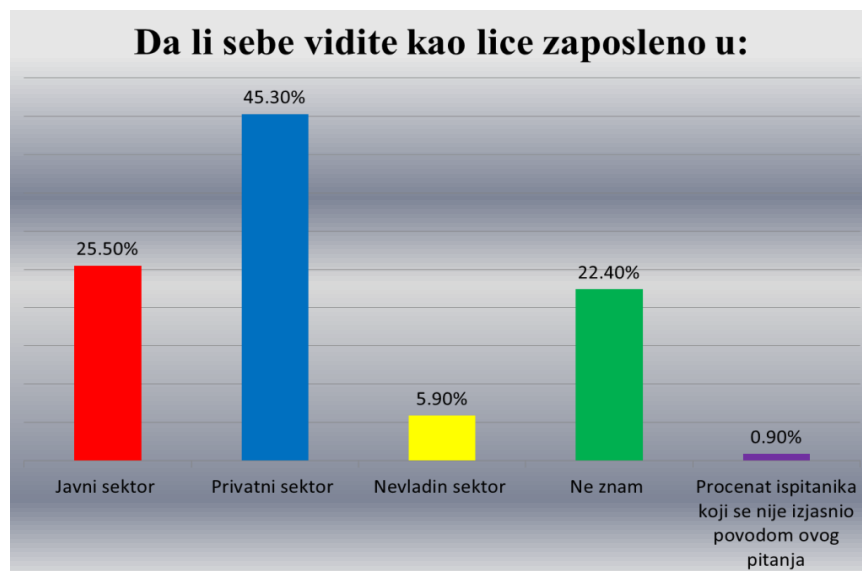

Sagledavanje ambicija studenata prilikom zapošljavanja

Da li sebe vidite kao zaposleno lice u javnom, privatnom ili nevladinom sektoru?

Upitani da iskažu da li sebe u budućnosti vide kao zaposlene u javnom, privatnom ili nevladinom sektoru, studenti su favorizovali zaposlenje u privatnom sektoru (45,3%). Na drugom mestu našao se javni sektor sa nešto više od četvrtine ispitanika (25,5%), a na trećem mestu nalazi se nevladin sektor sa svega 5,9% ispitanika. Skoro četvrtina studenata, uključujući i mali broj onih koji nisu odgovorili, tačnije 23,3%, nema jasnu predstavu o svom budućem zaposlenju. Mala zastupljenost nevladinog sektora u odgovorima posledica je, pre svega, slabije informisanosti studenata o mogućnostima zaposlenja u nevladinim organizacijama.

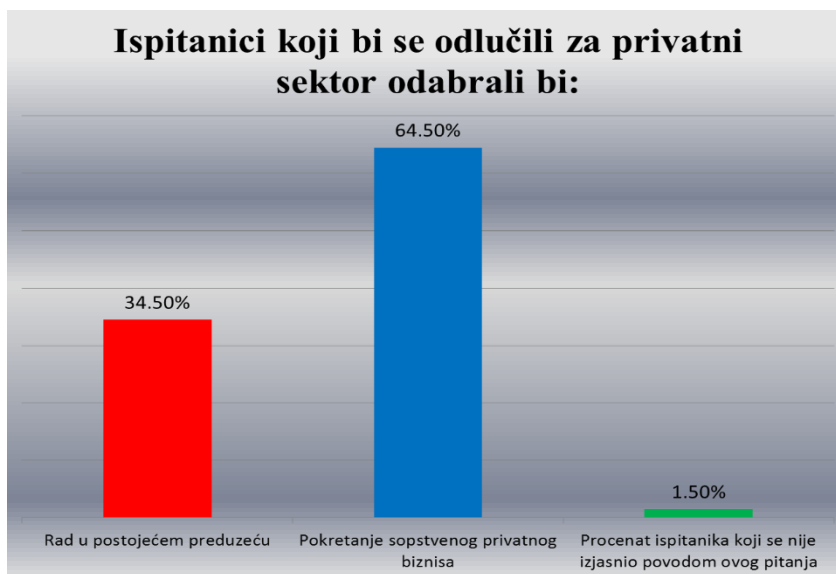
Takođe, relativno visok procenat onih koji sebe vide kao zaposlene u javnom sektoru može biti posledica nekadašnjeg društveno-političkog sistema samoupravljanja i državne privrede, koji nije stimulisao razvoj privatnog biznisa, posebno kod mlađe populacije, te manjka preduzetničkog duha u celini društva.

Grafikon 8.0

Ukoliko je odgovor privatni sektor, da li biste želeli da radite u postojećem preduzeću ili biste pokrenete sopstveni biznis?

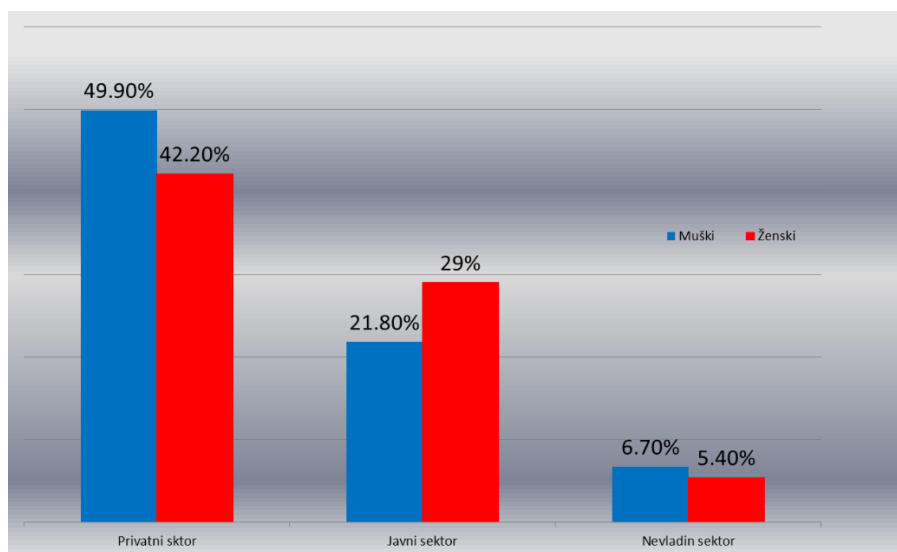
Od ukupnog broja studenata koji su se u prethodnom pitanju izjasnili da svoju budućnost vide u privatnom sektoru veći je broj onih koji imaju ideju o pokretanju sopstvenog biznisa (64,5%) od onih koji sebe vide kao zaposlene u postojećem preduzeću (34,5%). Svega 1,5% studenata nije odgovorilo na postavljeno pitanje

Grafikon 9.0

Pol i zaposlenje

Veći broj anketiranih studenata muškog pola vidi sebe kao zaposlenog u privatnom sektoru – skoro polovina anketiranih – 49,9% u odnosu na 21,8% onih koji sebe vide u javnom sektoru i 6,7% u nevladinom sektoru. Za razliku od ispitanika muškog pola, ispitanici ženskog pola u većem broju vide sebe kao zaposlene u javnom sektoru u odnosu na muški pol – čak 29% ispitanih, i manje kao zaposlene u privatnom sektoru – 42,2% ispitanika ženskog pola. Takođe, ispitanici ženskog pola manje vide sebe kao zaposlene u nevladinom sektoru – 5,4% u odnosu na ispitanike muškog pola.

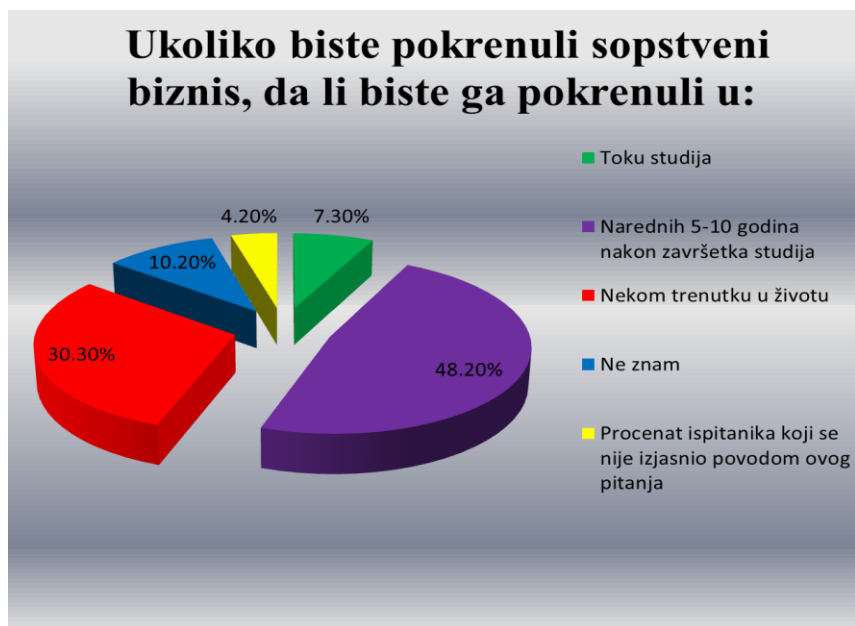
Grafikon 10.0

Pokretanje sopstvenog biznisa, uticaj društvenih faktora i problem nezaposlenosti

Ukoliko biste pokrenuli sopstveni biznis, da li biste ga pokrenuli u:

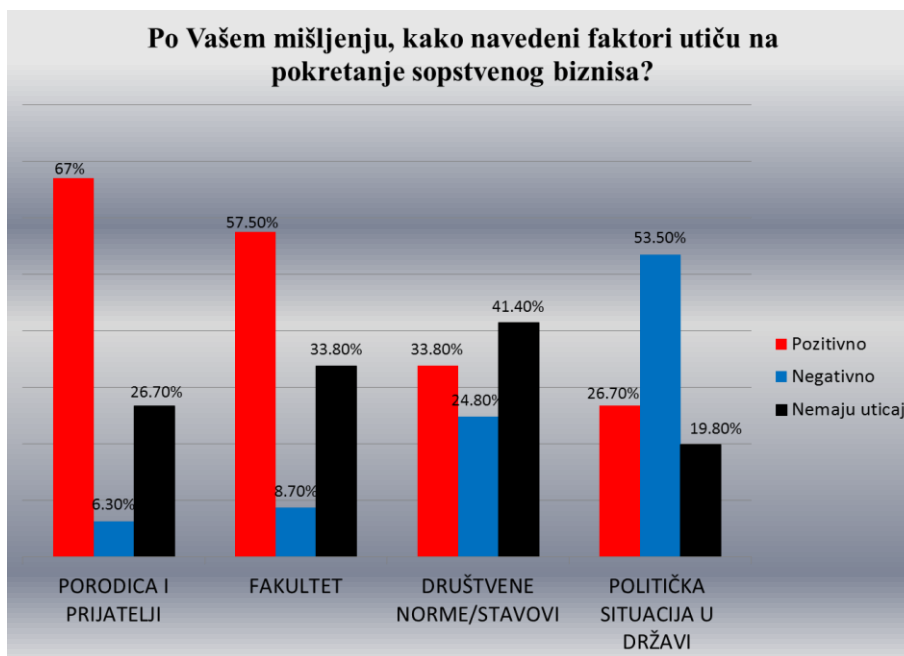
Kada bi se odlučili za pokretanje sopstvenog biznisa, skoro polovina ispitanika (48,2%) to bi uradila u narednih 5-10 godina od završetka studija. Manji broj ispitanika (30,8%) bi se na taj korak odlučilo u nekom trenutku u životu, a svega 7,3% izjavilo je da bi sopstveni biznis pokrenuli već u toku studija. „Ne znam“ je zaokružilo 10,2% studenata, a odgovor nije dalo 4,2% studenata. Nizak procenat studenata koji bi već u toku studija pokrenuli sopstvenu preduzetničku inicijativu mogao bi se objasniti uvreženim mišljenjem da je teško uskladiti vreme za studije i za sopstveni biznis.

Grafikon 11.0

Po Vašem mišljenju, kako navedeni faktori utiču na pokretanje privatnog biznisa?

Na pitanje kako navedeni faktori utiču na pokretanje sopstvenog biznisa, studenti su uglavnom odgovarali da krug porodice i prijatelja deluje pozitivno (67%), dok je svega 6,3% reklo da je njihov uticaj negativan. Da fakultet ima pozitivno dejstvo istaklo je 57,5% studenata, a samo 8,9% smatra da fakultet negativno deluje. Ispitanici najvećim delom (41,1%) misle da društvene norme i stavovi nemaju uticaj, dok 33,8% veruje da društvene norme vrše pozitivan uticaj na buduće preduzetnike. Da politička situacija u zemlji utiče pozitivno na pokretanje sopstvenog biznisa smatra 26,7%, dok je duplo više onih (53,5%) koji su ovaj uticaj ocenili kao negativan.

Grafikon 12.0

Najveća prepreka za pokretanje privatnog biznisa u Republici Srbiji je?

Kao najveću prepreku pri pokretanju sopstvenog biznisa studenti su, očekivano, u najvećem broju izdvojili nedostatak početnog kapitala (39,6%). Zatim slede: manjak perspektive – 25,3%, zakonska regulativa ili birokratija – 18,2% i neinformisanost – 9,1%. Ponuđeni odgovor „ostalo” zaokružilo je 7,3% ispitanika, a 0,5% nije ništa zaokružilo. Čini se da mladi nisu dovoljno informisani ili da ne gaje poverenje u programe državnih subvencija za razvoj preduzetništva i bankarske preduzetničke kredite za početnike.

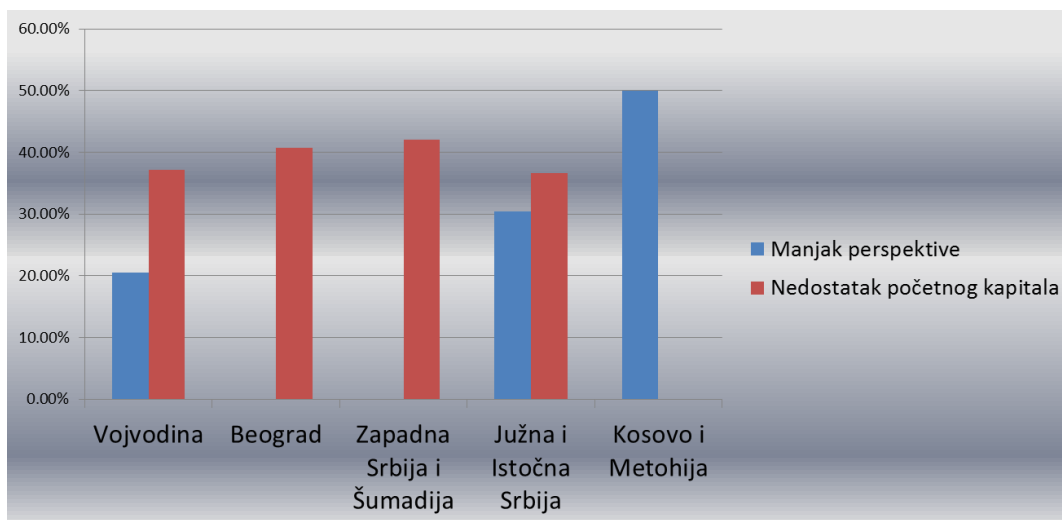
Grafikon 13.0

Geografsko područje i prepreka

Ukoliko uporedimo mišljenja studenata iz različitih regiona na pitanje šta smatraju najvećom preprekom za pokretanje privatnog biznisa dobijamo sledeće rezultate. Studenti sa područja Kosova i Metohije – 50% anketiranih, smatra da je najveća prepreka manjak perspektive. To možemo tumačiti na osnovu trenutnog nestabilnog političkog stanja na području južne autonomne pokrajine i lošeg položaja srpske nacionalne zajednice. Skoro trećina ispitanika (iz Južne i Istočne Srbije) podjednako smatra da su prepreke nedostatak početnog kapitala – 36,6% i manjak perspektive – 30,4% ispitanih.

Studenti koji dolaze iz predela Zapadne Srbije i Šumadije smatraju da je najveća prepreka nedostatak početnog kapitala – 42,1%, kao i oni koji dolaze iz Beograda – 40,7%. Oko četvrtine ispitanih iz ovih regiona na drugo mesto stavlja manjak perspektive kao problem za pokretanje privatnog biznisa. Studenti sa AP Vojvodina (37,1%) smatra da je nedostatak početnog kapitala najveći problem pri pokretanju privatnog biznisa, dok se na drugom i trećem mestu nalaze zakonska regulativa ili birokratija sa 21,2% i manjak perspektive sa 20,5%.

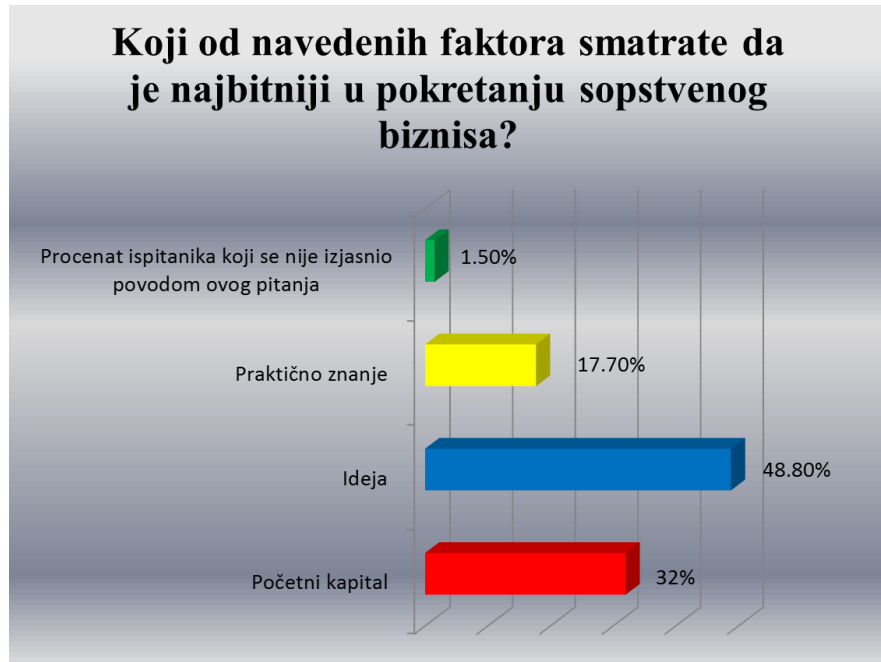
Grafikon 14.0

Koji od navedenih faktora smatrate da je najbitniji u pokretanju sopstvenog biznisa?

S obzirom na to da se na mlade gleda kao na moguće pokretače biznisa, jako je bitno videti šta oni smatraju presudnim za njegovo pokretanje. Skoro polovina studenata (48,8%) smatra da je ideja ključni faktor za njegovo pokretanje, što možemo objasniti činjenicom da bez početne inicijative nema ni dobrog biznisa. Blizu jedne trećine ispitanika (32%) smatra da je početni kapital najbitniji faktor. Ovo možemo povezati sa finansijskim izdacima koji su potrebni prilikom pokretanja biznisa.

Dalje, 17,7% ispitanih studenata praktično znanje vidi kao najvažniji faktor verovatno jer već postojeće iskustvo može olakšati rešavanje problema koji se mogu javiti prilikom vođenja posla. Na kraju, 1,5% ispitanika nije zaokružilo ništa, a kao razloge možemo navesti nedovoljnu informisanost ili nezainteresovanost za pokretanje sopstvenog biznisa.

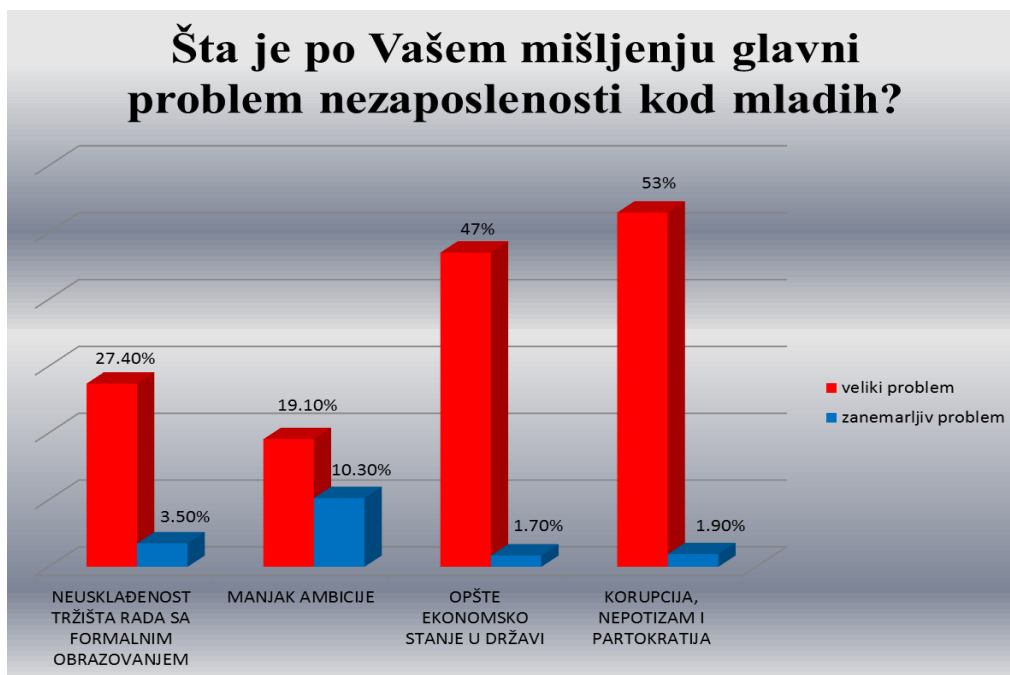

Grafikon 15.0

Šta je po Vašem mišljenju, glavni problem nezaposlenosti kod mladih? (1-zanemarljiv problem do 5-veliki problem)

Više od polovine studenata (53%) je identifikovalo korupciju, nepotizam i partokratiju kao glavni problem nezaposlenosti kod mladih, dok samo 1,9% njih smatra da je ovaj problem zanemarljiv. Na drugom mestu nalazi se opšte ekonomsko stanje u državi (za 47% ispitanika ovo je veliki problem, dok je za 1,7% studenata ovo zanemarljiv problem). Neusklađenost tržišta rada sa formalnim obrazovanjem je na trećem mestu (dok je za njih 27,4% ovo veliki problem, 3,5% studenata smatra da je ovo zanemarljiv problem). Nedostatak ambicije je 19,1% ispitanika prepoznalo kao veliki problem, dok 10,3% misli da je ovo zanemarljiv problem. Ovi podaci govore da mladi kao najveću prepreku svom zaposlenju vide državu i njene strukture i to se nikako ne sme ignorisati.

Ukoliko se opšte ekonomsko stanje u državi ne popravi, i ukoliko se ne sprovedu reforme u oblasti obrazovanja radi njegovog usklađivanja sa tržištem rada, a samo tržište rada i sistem zaposlenja ne postanu transparentniji, teško ćemo sprečiti „odliv mozgova“ u inostranstvo.

Grafikon 16.0

Pokretanje privatnog biznisa u maloj sredini i usklađenost obrazovnog sistema sa tržištem rada

Da li je život u manjoj sredini prepreka za pokretanje sopstvenog biznisa u Srbiji?

Studenti su podeljeni oko stava da li u manjoj sredini može da se pokrene i razvije uspešan biznis. Nešto više od trećine (34,9%) ispitanika smatra da je manja sredina prepreka za pokretanje sopstvenog biznisa, a 45,9% misli da nije. Moguće je da su odgovori dati na osnovu iskustva ili primera sredine iz koje dolaze studenti, odnosno, na osnovu toga da li je preduzetništvo promovisano u njihovoj sredini i da li u toj sredini ima uspešnih preduzeća.

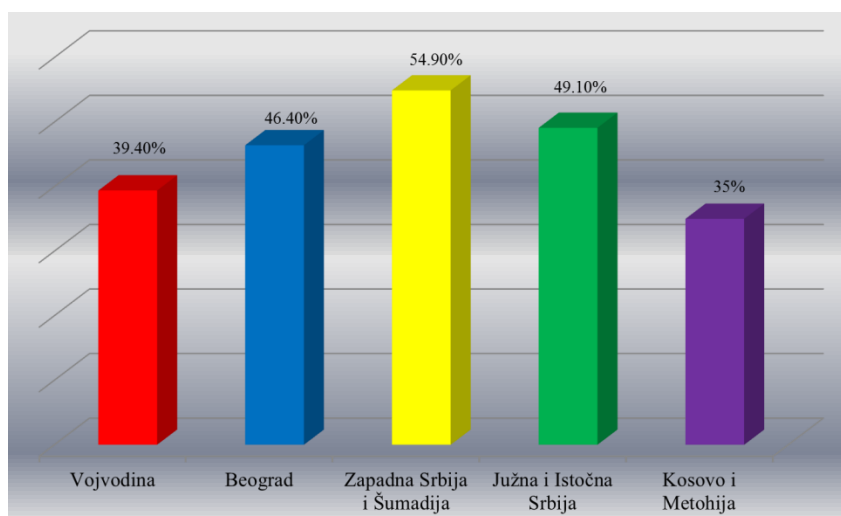
Na kraju, 18% njih nije znalo odgovor na ovo pitanje, a 1,2% nije zaokružilo ništa, što znači da blizu 1/5 studenata nema adekvatnu predstavu i znanje o razvoju preduzetništva u manjim mestima, odnosno, nema dovoljno informacija da bi se formirao stav o ovom pitanju.

Grafikon 17.0

Geografsko područje i ekonomsko stanje

Ekonomsko stanje je po mišljenju studenata svih regiona veliki problem: 39,4% njih u Vojvodini – relativna većina, skoro polovina - 46,4% studenata iz Beograda, više od pola anketiranih studenata iz Zapadne Srbije i Šumadije – 54,9%, skoro polovina studenata iz Istočne i Južne Srbije – 49,1%, dok 35% anketiranih studenata sa Kosova i Metohije smatra opšte ekonomsko stanje u državi velikim problemom.

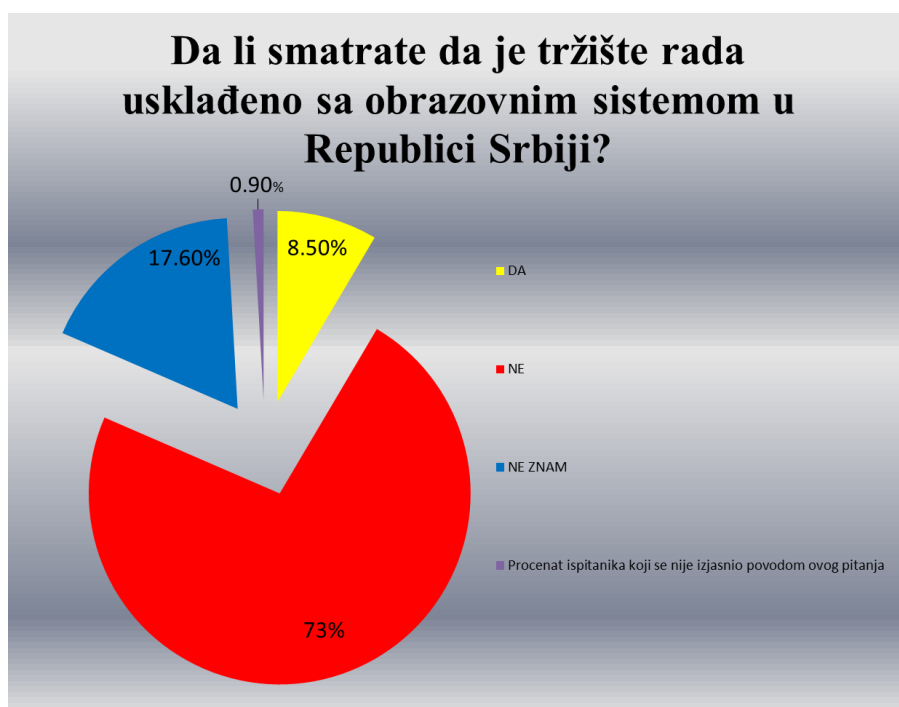

Grafikon 18.0

Da li smatrate da je tržište rada usklađeno sa obrazovnim sistemom u Republici Srbiji?

Dok je 8,5% ispitanih studenata odgovorilo potvrdno, čak 73% njih smatra da tržište rada nije usklađeno sa obrazovnim sistemom. Razloge za ovako loše pokazatelje možemo naći u nemogućnosti ili teškoćama na koje mladi nailaze prilikom pronalaska posla u struci posle završenih studija. Pored ovoga, 17,6% ispitanika nije znalo da odgovori na ovo pitanje, a 0,9% nije odgovorilo ništa, što nam govori da mladi ili nisu dovoljno informisani o mogućnostima za zaposlenje posle formalnog obrazovanja ili ne mogu identifikovati tražene profile na tržištu rada.

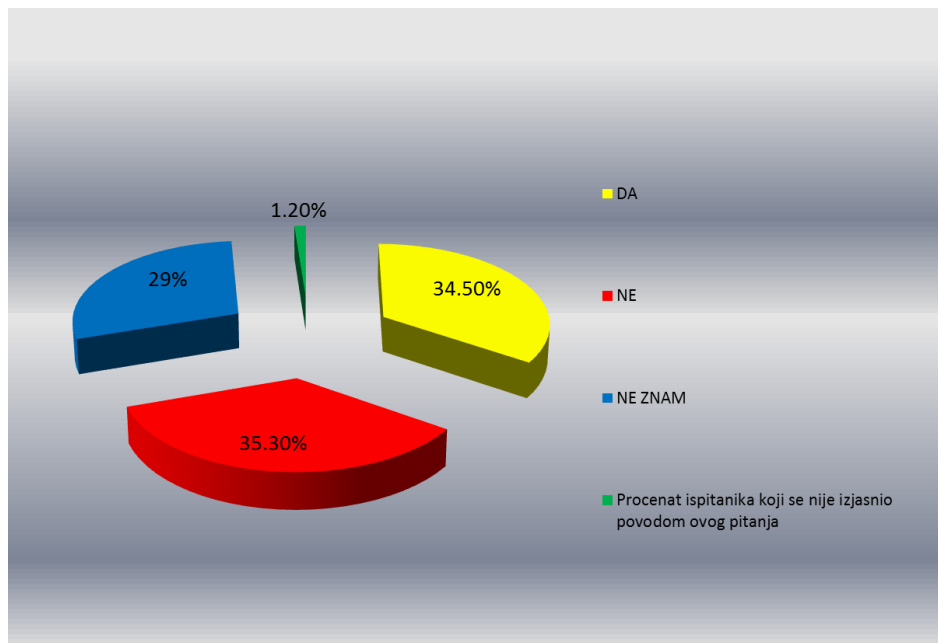

Grafikon 19.0

Približavanje Evropskoj uniji i povećanje životnog standarda

Da li smatrate da bi pristupanje Evropskoj uniji uticalo na unapređenje preduzetništva u Republici Srbiji?

Mladi u Srbiji su podeljeni po pitanju uticaja pristupa Srbije Evropskoj uniji na unapređenje preduzetništva. Približan procenat onih koji smatraju da bi ulazak Srbije u Evropsku uniju pozitivno delovao na razvoj preduzetništva iznosi 34,5%, dok onih koji smatraju suprotno ima 35,3%. Zanimljiv podatak jeste da 29% ispitanika uopšte nema stav o tome da li bi ulazak u Evropsku uniju imao ikakav uticaj na pokretanje preduzetništva. Svega 1,2% ispitanika nije zaokružilo nijedan od ponuđenih odgovora.

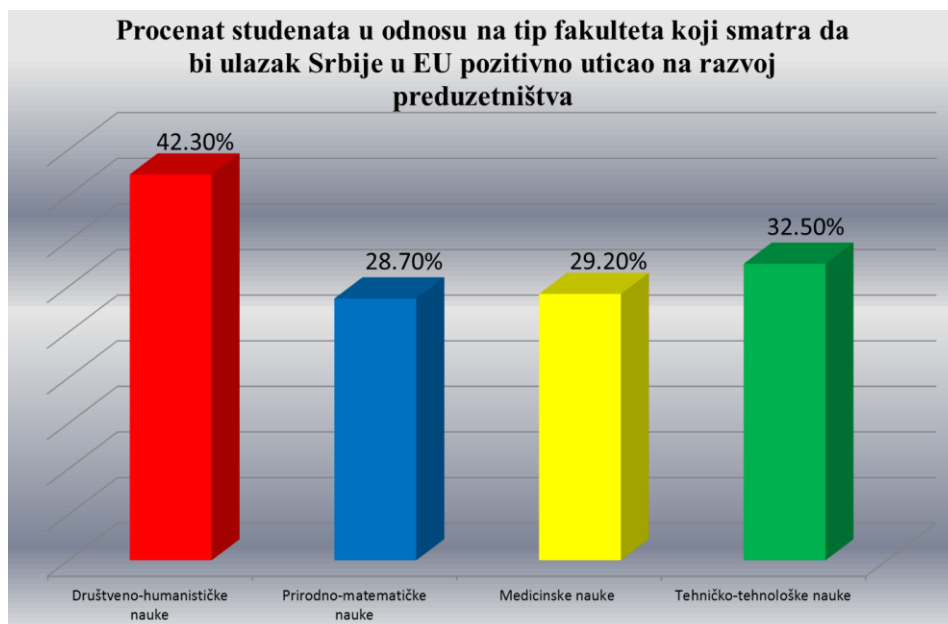

Grafikon 20.0

Tip fakulteta i pristupanje EU

Studenti društveno - humanističkih nauka, njih 42,3%, smatra da bi pristupanje Republike Srbije uticalo pozitivno na razvoj preduzetništva u državi. Ovakav stav se može objasniti činjenicom da su studenti društveno-humanističkih nauka, zbog same prirode znanja i informacija koje stiču na fakultetima, više upućeni u dnevne društveno-političke procese u zemljama članicama EU i više upoznati sa prednostima i manama EU, za razliku od svojih kolega iz drugih naučnih disciplina.

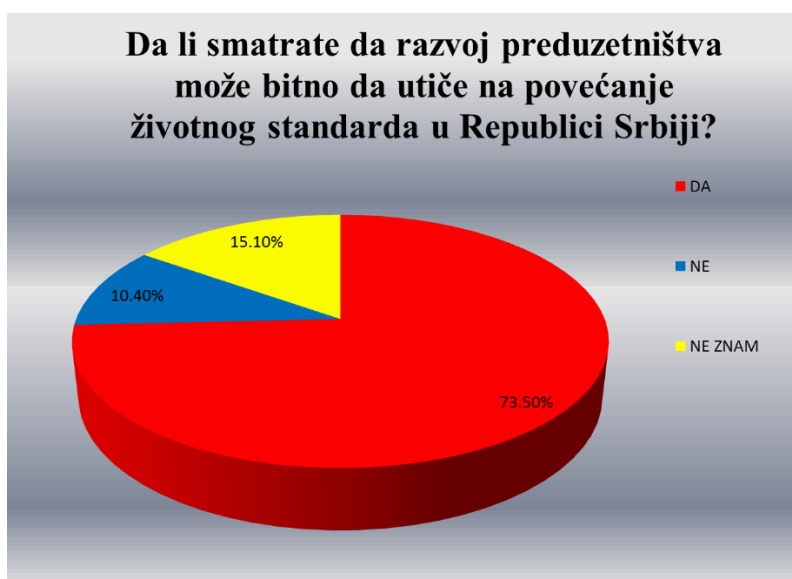
Studenti prirodno-matematičkih nauka manje su optimistični povodom toga: 28,7% njih smatra da bi EU uticala pozitivno na razvoj preduzetništva. Ukoliko pogledamo stav studenata medicinskih nauka, samo njih 29,2% gleda pozitivno na tu temu, dok studenti tehničko-tehnoloških nauka, tačnije njih 32,5%, smatra da bi ulazak Republike Srbije pozitivno uticao na jačanje preduzetničkog duha.

Grafikon 21.0

Da li smatrate da razvoj preduzetništva može bitno da utiče na povećanje životnog standarda u Republici Srbiji?

Analiza je pokazala da gotovo tri četvrtine naših ispitanika (73,5%) smatra da bi razvoj preduzetništva imao pozitivan uticaj na životni standard. Prilično mali broj ispitanika, svega 10,4%, smatra da pokretanje preduzetništva ne bi dovelo do bitnije promene kvaliteta njihovih života, niti do povećanja životnog standarda uopšte. Na kraju, 15,1% ispitanika nema jasno mišljenje o ovome.

Grafikon 22.0

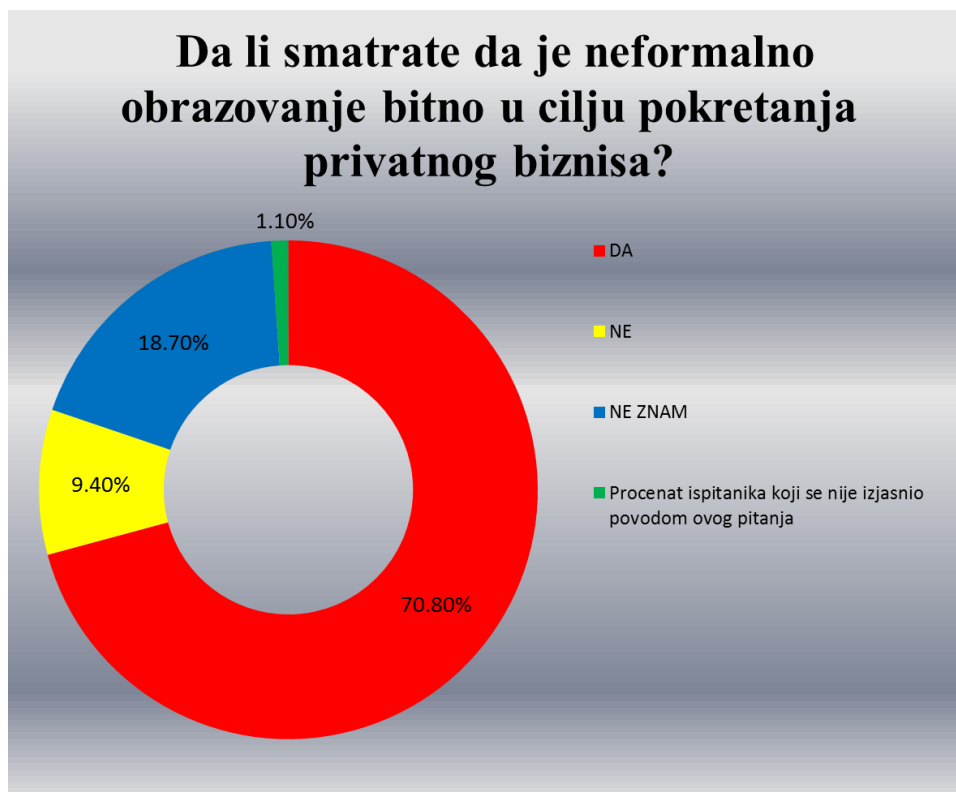

Uticaj neformalnog obrazovanja na pokretanje sopstvenog biznisa

Da li smatrate da je neformalno obrazovanje bitno u cilju pokretanja privatnog biznisa?

Zanimljiv podatak do koga smo došli jeste da znatno veliki procenat naših ispitanika (70,8%) smatra da neformalno obrazovanje igra veliku ulogu u pokretanju privatnog biznisa. Ovaj podatak možemo protumačiti kao poruku da ispitanici smatraju da formalno obrazovanje koje dobijamo kroz školovanje ipak nije dovoljno da bi se pokrenuo sopstveni biznis. Jako mali broj ispitanika, tačnije 9,4%, smatra da neformalno obrazovanje ne doprinosi većoj šansi za pokretanje privatnog biznisa.

Gotovo petina ispitanika (18,7%) nema stav o tome da li bi i koliko neka vrsta neformalnog obrazovanja uticala na pokretanje biznisa. Jako mali procenat njih (1,1%) nije zaokružio ništa.

Grafikon 23.0

Najveći potencijal za razvoj sopstvenog biznisa

U kom sektoru smatrate da je najveći potencijal za razvoj sopstvenog biznisa?

Studenti smatraju da u sektoru poljoprivrede, ribarstva i šumarstva postoji najveći potencijal za pokretanje sopstvenog biznisa, tačnije njih 20,70%. Na drugom mestu se nalaze informacione tehnologije i komunikacije, sa 16,60% ispitanika, dok se na trećem mestu nalaze stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti, sa 8,80% ispitanika. Sve rezultate možete pogledati u sledećem grafikonu:

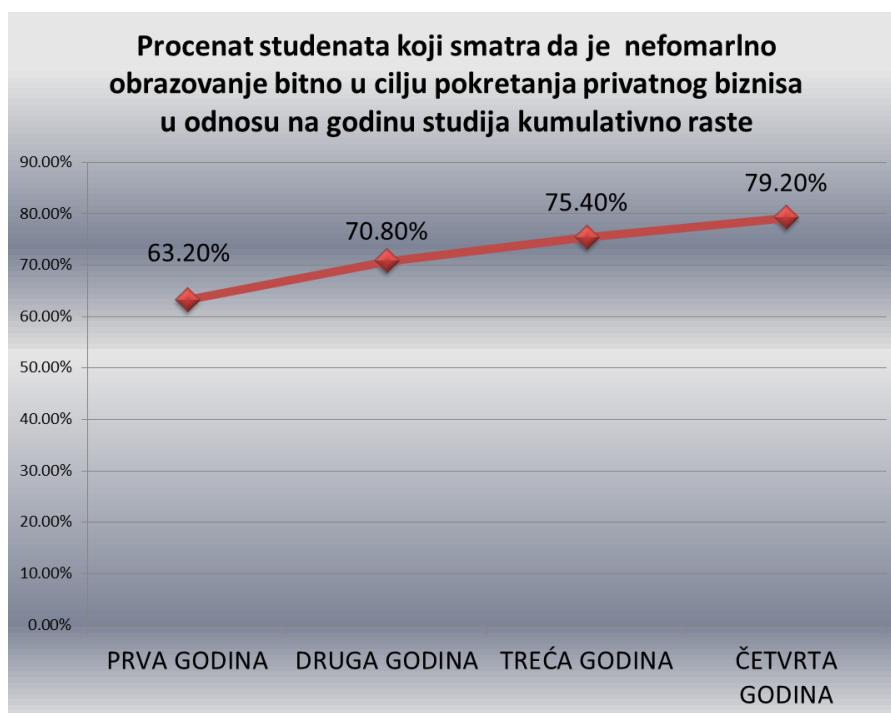

Godina studija i neformalno obrazovanje

Ukoliko uporedimo godinu studija na kojoj su anketirani trenutno i pitanje o značaju neformalnog obrazovanja prilikom pokretanja sopstvenog biznisa, dolazimo do činjenice da studenti izuzetno cene neformalno obrazovanje i da rade dosta na sticanju znanja, koje ne spada u domen njihovog školovanja. Naime, čak 63,2% anketiranih studenata prve godine studija smatra da neformalno obrazovanje igra bitnu ulogu prilikom pokretanja sopstvenog biznisa, dok ta ista brojka kumulativno raste kako studenti napreduju tokom školovanja.

Studenti druge godine studija, njih 70,8%, smatra da je neformalno obrazovanje bitno, dok njihove kolege sa treće godine osnovnih studija, tačnije njih 75,4%, deli isti stav. Studenti završne godine studija, tačnije 79,2%, smatra da neformalno obrazovanje predstavlja značajan faktor.

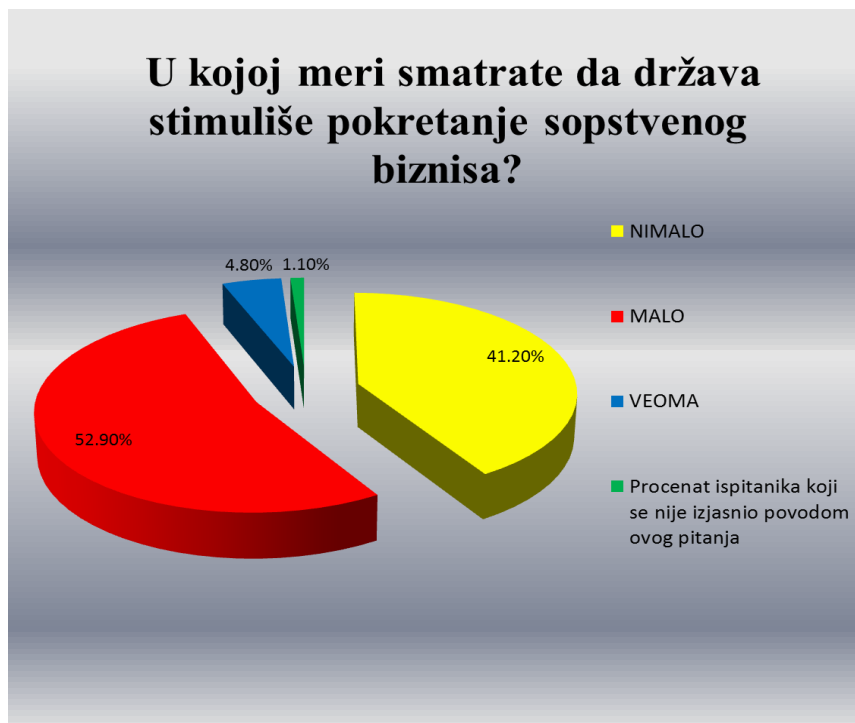

Grafikon 24.0

Podsticaj od strane države i upoznatost studenata sa republičkim fondovima

U kojoj meri smatrate da država stimuliše pokretanje sopstvenog biznisa?

Istraživanje je pokazalo da država ulaže jako malo napora u stimulisanje građana na pokretanje sopstvenog biznisa. Čak 41,2% naših ispitanika smatra da država ne preduzima nikakve korake u stimulisanju, dok njih više od polovine, tačnije 52,9%, smatra da država ipak čini neke napore s ciljem da stimuliše pokretanje sopstvenog biznisa, ali da je to ipak nedovoljno. Onih koji državu vide kao jaku podlogu i inicijatora za pokretanje biznisa ima 4,8%, dok svega 1,1% anketiranih nije zaokružilo nijedan od ponuđenih odgovora.

Grafikon 25.0

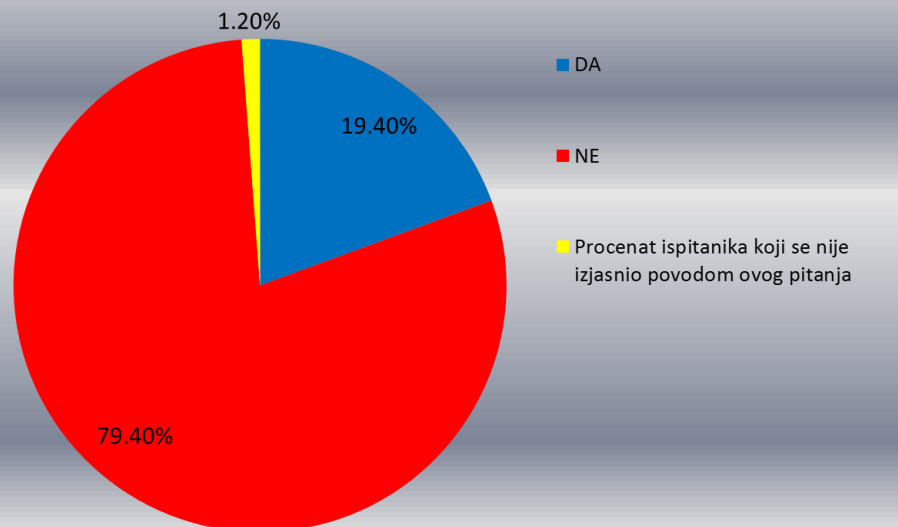
Da li ste upoznati sa republičkim fondovima za razvoj preduzetništva?

Naše istraživanje pokazuje da je veoma mali broj ispitanika upoznat sa radom republičkih fondova za razvoj preduzetništva, svega 19,4%. Ovaj podatak opravdava prethodno navedenu činjenicu da mladi smatraju da država daje nedovoljnu podršku u pokretanju biznisa jer više od tri četvrtine njih, tačnije 79,4%, ima jako malo ili nema gotovo nikakvih informacija o republičkim fondovima.

Ovo nam pokazuje da fondovi ipak postoje međutim, najveći problem predstavlja neobaveštenost mladih koja, s jedne strane, može biti posledica njihove nezainteresovanosti ili, s druge strane, nedovoljne promocije tih fondova. Svega 1,2% ispitanika se nije izjasnilo.

Da li ste upoznati sa republičkim fondovima za razvoj preduzetništva?

Grafikon 26.0

Zaključak

Značaj ovog istraživanja ogleda se u dobijenim informacijama o stavovima studenata prema preduzetništvu u Srbiji. Centar za međunarodnu javnu politiku pokušao je da ovim istraživanjem identifikuje prepreke mladima da se uključe u privredne tokove i na osnovu toga da preporuke privrednim i obrazovnim institucijama u Republici Srbiji.

Jedan od važnih podataka koji je dobijen ovim istraživanjem jeste taj da studenti smatraju da obrazovanje stečeno na fakultetu nije dovoljno za pokretanje biznisa. Kada to uporedimo sa podatkom da tri četvrtine studenata smatra da tržište rada nije usklađeno u dovoljnoj meri sa obrazovnim sistemom možemo ove podatke posmatrati kao jasne indikatore nedostataka u okviru obrazovnog sistema.

Po mišljenju većine anketiranih studenata politička situacija negativno utiče na razvoj biznisa, i može tumačiti kao opomena da se su određene promene neophodne. Tu treba naglasiti i da znatan broj studenata Univerziteta u Beogradu smatra zakonsku regulativu i birokratiju kao bitnu prepreku za pokretanje biznisa. Kada tome dodamo i da 53% anketiranih studenata koji korupciju, nepotizam i partokratiju smatraju velikim problemom što treba posmatrati kao signal da su promene neophodne.

Pozitivan podatak jeste da skoro polovina studenata smatra da manja sredina nije prepreka za pokretanje biznisa što je veoma važno saznanje u kontekstu razvoja malih i srednjih preduzeća u manjim mestima kao motora razvoja ekonomski nerazvijenih regiona u Srbiji. Ovo jeste važan signal Vladi Republike Srbije da nastavi sa podrškom za razvoj malih i srednjih preduzeća kroz razvojne fondove.